

22
M. G. S.

Tänkar

om

INFORMATIONS-

Verket i Österbottn,

i synnerhet

Det PRIVATA;

Med Wederbörandes Tilstånd /

Under-Oeconom. PROFESSORENS, Kongl. Svenska Wetenskaps
Academiens och Upsala Wetensk. Societ.

Ledamots /

Dr. PEHR KALMS

Inseende,

Uti et Academiskt Arbete

til allmän granskning utgifne,

och den 27. Febr. 1762 för midd.

i Åbo Academies Hfve Lärosal

Förfvarade,

af

JOHAN SNELLMANN, Nilsson.

Österbotninge.

ÅBO, Tryckt hos JOHAN CHRISTOPHER FRENCKELL.

Den Adle och Högårade
MAGISTRATEN

och
Samtelige Herrar Bandlande
i Gamle Carleby.

Mine Herrar.

At uti et tackfamt minne förwara bewista wäl-
gerningar / är en ej mindre fågnafam än högst
förbindande skuldighet; men at tillika winna et
angenämt tilfalle / at inför allmänheten uplåcka sam-
ma uti sitt hjärta inneslutna ömra erkänsla / kan ej
annat än upwåcka en långt märkeligare fågnad. Hus-
ru lycklig är då icke jag / som nu får tråda inför E-
der, Mine Herrar / och offentliggen betyga den wörds-
nadefulla tackfambet för Edra mer än mångfaldiga
wålgerningar / som til min graf skal uti et ömt hjärta
förwaras.

Jag håpnar / när jag påminner mig den aldeles
Faderliga omsorg / med hwilken J öfwer min wålfård
städse wakat; den ej mindre stora kärlek / uti hwilken
jag altid varit hos Eder innesluten / och den ogemena
friskostighet / med hwilken J under mitt wistande på
främmande orter mig kraftigt understödt; samt tilstår
upriktigt / at mig fattas ord / at upräkna alla de
stora

stora prof af huldhet och wälvilla/ som I/ Mine
Herrar/ mig så ymnigt behagat ärte/ hwarföre jag
ock wil håldre dem med wördnad förbigå/ ån med
en matt fjeder förswaga deras wärde. Mine Herrar;
uptagen detta mitt Academiska arbete/ som jag nu
har åran at Eder tilegna/ såsom en frukt af Eder
på mig nedlagda kostnad/ och dömer därutaf/ hurus
wida jag den samma antingen wäl eller illa användt.

Allmagten förlåne Eder/ som uppå mig behagat
ådagalägga denna så berömliga som sällsynta om-
wårdnad/ alt hward som förnår göra Eder lefnad
säll och förnöjlig. Lockan sielf utföre Edra wärt;
Hafwet blifwe för Edra Skepp/ ingen åfventyrlig/
men säker wäg; Edra Segel briste aldrig för en hwå-
sande storm/ och Edart sinnes fasthet blifwe aldrig
rubbadt af någon tryckande olycka.

Denna min önskan är åfwen så öm och uprikt-
tig/ som den wördnad och högaktning är beständig/
med hwilken jag har åran at framleswa

Den Adle och Högårade
MAGISTRATENS
Och
Samtelige Herrar Handlandes
Mine Herrars

ödmjukt tjenare
JOHAN SNELLMANN,
Nilsfon,

TO
THE MUCH HONOURED
ANDREW TELIIN,

ARCHITECT IN GAMLE CARLEBY.

SIR.

Surely I should be altogether unworthy of Your Kindness and the many Benefits You have been pleased to bestow on me, if I should forget to acknowledge them with greatest Thankfulness, and to shew by every occasion the constant and sincere Respect towards You, that lives in my mind and there never shall be extinguished. I have therefore reckoned it now for my greatest Duty, to dedicate to You this my Academical Work. You may look upon it as a sufficient pledge and firm verification of the perpetual esteem, wherewith I am

SIR

YOUR

most humble servant
JOHN SNELLMANN.

Dygdädia Madame

Mad. **MARIA ROERING.**

Min Huldaste Moder.

Mina ögon tåras / och mit hjärta blöder / när jag
desa rader nu ristar. Den högst bedröfweliga
tidning / jag / för några dagar sedan / hade äran
at ifrån min Huldaste moder bekomma / om min i lifs-
tiden Huldaste Faders / för detta Communiſtern i Gam-
le Carleby Årewördige och Högwällärde Herr NILS
SNELLMANS, nu nyligen tinnade dödsfall / har ej annat
kunat, än djupt sára mitt af barnslig ömhet aldeles in-
tagna hjärta / samt upwäcka hos mig en med många
tårar beledsagad sorg och affaknad. Men ännu mera
smärtande måste de refwor vara / som blifwit / min
Huldaste Moder / uti Edert hjärta ristade / emedan J
sen Eder / ej allenast skild ifrån Edar kära Mans ljufwa
samlesnad / utan ock omringad af fem små och omyn-
diga Döttrar / hwilka alla jämte mig / Edar enda Son /
med wåta kinder begråta sin kära Fars ältför tidiga från-
fälle / samt därjämte hos Eder anhålla om en Moderlig
försorg och omwårdnad. Edert / så wäl som wårt / Es-
dra kära barns / iråkade tilstånd / är sannerligen all klag-
gan och medömskan wärdt; Edar kära Maka och wår
Huls

Huldaste Fader / alles wårt gemensamma förswar / är
och ifråntagen / och wi allesamman blottstälde för ögon=
skenlig fara och fattigdom. Dock / låtom ej denna mist=
ning röra wårt sinne för nära; H:Erren lefwer. Den
Högste Guden / som på det ömaste åtagit sig alla En=
kers och Faderlösas sak / warder säkert utseende et kraf=
tigt medel til wår samfälda reddning. Uptagom därföre
med djup undergifwenhet denna Hans Allwisa skickelse /
och förwäntom med tolamod Hans nådiga hjelp. H:Er=
ren sjelf / som nu frögdar wår Sälle Dödas Själ i sina
Himmelska glädje=
boningar / tröste min Huldaste Mo=
der under sin djupa sorg / och ingiute uti Edart hjärta
sin ymniga hugswalelse.

Min Huldaste Moder: uptagen detta mitt arbete /
hwilket med Edar dyrga kostnad blifwit i huset fram=
bragt / och hwilket jag har åran at nu Eder tilegna /
såsom en dyr underpant och kraftig försäkran af den
barnsliga wördnad och högaktning / med hwilken jag til
mitt yttersta framhårdar

Min Huldaste Moders

Ädmjukt Inbjudt som
JOHAN SNELLMANN.

§. I.

Den ungdom, som blifwit uti barna-åren rätt
skötter, uti fråge-åren rätt städad, uti sedo-
åren til dygd och ärbarhet ledder, uti historie-
konst, och wetenskaps-åren på et lätt, be-
gripligt och otvungit sätt undervister, kan ej
annat än uti umganges-åren behaga, uti öfnings-åren för-
skaffa sig färdighet, och uti tjenste-åren tjena det allmänna
och sig. Uti det land, hwarest en sådan förnuftig ordning is-
akttages, där updrifwas konsterna, wetenskaperne grönka,
samt dygd och lärdom grunda Folkets sällhet. Olyckligt är
däremot det Folk, hwars ungdom blifwer under wårdslös up-
fostran bortskämder, och hwarest undervisningen saknar både
drift, lif och förnuftig inrättning; där gro lasterne, wetenska-
perne wändas under dumhetens wälde, folket lesiver i mörker
om sin wälfärd och upkomst, samt egensinniga fördomar och
Farsars-fars bruk dyrkas blindt i alla för rättningar. Man skulle
trott,

trott, at barna-upfostran, som kräfwer Öfverhetens höga wärd
 och föräldrarnes öma handhafwande, skulle uti dessa wäta
 uplysta tider, då andra wetenskaper, så märckeligen upklarnat,
 här i Norden taga ansenligt ljus och blifwa förbättrad; men
 allmänheten witnar, det den uti åtskilligt mera förwärras än
 förbättras, och föräldrarne tyckas hafwa förlorat en del af den
 öma omtänka de böra hafwa om sina barns tiltagande i
 dygd och lärdom. Jag wil ej tala om den ofkälige frihet
 barnen åga, at löpa omkring med andra gemena barn och
 lära sig odygder, hwarigenom all hog och lust at läsa för-
 går, och när de ändteligen skola gripa til boken, sker det med
 twång, hwaraf hos dem upkommer lättja och wärdslöshet,
 och därafter åter tröghet och dumbhet. Informatorerne äro ej
 heller utan skuld; de fullgöra på långt när icke sin skyldighet;
 de fläste förstå ej at rätt handleda sina disciplar, och ibland
 de få som åga någon större insigt, söker mången at befordra
 sin egen maklighet, hwarföre han ock informerar på det sättet,
 som faller honom minst beswärligt, och består däruti, at full-
 proppa discipelns hjerna med en hop toma ord och obegriplig-
 ga saker, dem han får lof at lära utantil, utan at Informa-
 torn gör sig beswår, at gifwa honom något redigt begrep om
 det han läser, eller upståda och skärpa hans förstånd. Detta
 gifwer of, tillfälle, at döma om de tillkommande tider, hvilka
 ej annat kunna, än til wetenskapernes och deras ålskares stor-
 ra skada blifwa förwirrade. En sådan angelågen sak, fordrar
 därföre så mycket större upmärksamhet, som et helt Folks säll-
 het därpå beror. Nit för mine Landsmäns wäl, samt hög-
 aktning för wetenskaper och dygd, såsom de enda medel til et
 folks upkomst, äro de drifsiädrar, som nödgat mig at utwäl-
 ja detta ämne. Jag torde ej hafwa at förwänta bättre omdö-
 men än andre, som wägat sig uptäcka och medelst grundade
 förslager rätta någon i deras fosterbygd inritad oordning; men
 mitt öde blir dragligt; hwar förnuftigt och opartiskt dömande,
 lärer

lärer ej, utan at med mig klaga, öfverwåga denna förwända
inrättning, som bådär de skadeligaste följder; äfwen som ingen
annan lärer sig dåröfwer förarga, at jag, som ännu ung och
öförsökt, wågat mig granska et så wigtigt och hela allmänheten
rörande ämne, ån den, som finner sig skyldig til de fel, hwilka
jag nu wil lägga å daga.

§. 2.

Det är en äfwen så obetänksam som skadelig efterlåtenhet
hos en stor del föräldrar i Österbott, at de icke, så
mycket möjligt är, uiforska hos sina barn, medan de
ännu äro unge, och innan de låta dem gripa til de swårare
och widlyftigare wetenskaper, såsom de lärda språken, m. m.
deras förstånd och snille, samt hwartil de af naturen äro fall-
ne, och i följd däraf, samt andra grundade orsaker, i tid be-
sluta, antingen de wilja hålla dem til snillewerk och studier,
eller allenast til de wetenskaper, som kunna gagna dem uti nå-
got annat stånd, hwartil föräldrarne tänka foga dem; utan
anställa denna undersökning då först, när barnen redan hun-
nit til större mognad i åren, och använt ansenlig tid på lä-
randet af de wetenskaper, hwilka, om föräldrarne då besluta,
at foga dem til något sådant stånd, hwaruti samma wetenska-
per ej behöfwas, blifwa dem aldeles onyttiga, emedan de uti
de samma ej ännu hunnit inhämta så tillräckelig grund och in-
sigt, at de kunna behålla dem qware i minnet, och således haf-
wa någon nytta däraf. De första läroåren, som äro de an-
gelågnaste, hafwa således med de späda ungdoms-åren frukt-
lös framfarit, och man tycker det ej wäl skicka sig, at barnen
nu först, när de blifwit något mognare, skola börja med de
grundwetenskaper, hwarmed de bordt syfvelsättas i de späda å-
ren, ej heller tyckas de nu mera kunna hinna därmed, och
stanna dårfdre i okunnighet om det, som dem förnämligast skul-

le gagna. En del åter föräldrar öfverwäga wäl tidigare hwartil de med tiden skola lämpa sina barn, men äro dock så efterlätna, at de hwarken sjelfwe göra något urwal uti deras studier, eller underrätta informatorerne om deras tilämnade vitæ genus eller lefnads-stånd, på det de däröf måtte kunna döma om de wetenskaper dem blifwa nödiga, och därefter råtta sig. Dese föräldrar uträtta ej mera än de förre, en lika willa yppas i barnens studier, hwarpå äfwen samma utgång följer.

§. 3.

Wetenskaperne äro widlyftiga och otaligen många, men tiden at lära är fårt. Det är sant, at lärdomen aldrig är tung at bära, men det är ock tillika wißt, at människans ålder ej är tilräckelig, at hinna lära allt grundeligen. Wi böre därför wära mera angelagne om, at blifwa mästare i et, än bönhasa i alt. Iakttages detta, då besittar hwar sig om, at upodla den wetenskap, til hwilken han slagit sig, då updrifwas alla konster och wetenskaper, då blir hwar och en i stånd at tjena det allmänna. Men skal detta winnas, bdr informations-sättet, som sagt är, förnuftigare inrättas, en tilbörliq ordning iakttagas i studierne, och föräldrarne, medan deras barn ännu äro unge, besluta, så mycket görligt är, hwartil de wilja lämpa dem, på det de då måtte kunna inrätta deras läsning efter det lefnads-stånd, i hwilket barnen med tiden skola tråda, och hwartil de finnas fallne, men icke tvärt emot, deras stånd efter de studier, hwartil de i ungdomen blifwit hållne, och tör hånda ej warit fallne. Wi hafwe trenne stånd, det Civila(a), Andeliga och Handels-ståndet, hwil

(a) Til det Civila ståndet räknar jag alla dem, som beklåda någon werldslig syssla och ämbete, wäro sig Officerare, Jurist eller Medicus, m. m.

hwilka alla redan i ungdomen kräfwä sina besynnerliga studier och undervisnings-sätt. Uti hwilketdera af dessa barnen med tiden skola tråda, böra ömtänklta föräldrar i tid besluta. De swårigheter, som härwid i allmänhet befruktas, äro intet betydande, allenast man försigtigt går til wåga, och ej förhastar sig. Nyttan, som härpå följer, bör förmå hwar rättssint, at hafwa härwid all försigtig omsorg öspard.

§. 4.

Nedan föräldrarne hunnit så wida, at de granskat sina barns snille och naturliga böielse, samt i grund däraf, och andra förnuftiga orsaker, så mycket möjligt är, utskafat deras tillkommande lefnads-stånd, är nödigt, at de inrätta deras studier därefter. Uti hwilketdera af de tre i föregående §. omförmålte stånd et barn med tiden skal tråda, så skiljer sig strax des undervisning. Denna skilnad består, dels uti de särskildta wetenskaper här förekomma, ehuru åtskilliga äro gemensamma och fordras i alla stånd, dels ock uti de föreställningar, påminnelser och warningar man bör göra för en ungdom. Om en Informator skulle på det lättaste och tydligaste sätt undervisa sin lärjunge uti wetenskaperna, har han dock icke fullgjordt sin skyldighet; här fordras ännu mera; han bör genom artiga och behagliga föreställningar underrätta sin lärjunge om det, som hans stånd likar, de egenskaper af honom fordras, den lärdom och skicklighet han bör äga, och warna honom för de laster, som plåga åtsöljja personer af hans stånd, samt implanta hos honom en osmak och afsky för dem, utom tusende andra nyttiga lärdomar, dem en förnuftig Informator både kan och bör, äfwen til sitt innerliga nöje, otrötsamt andraga. Det som anfördt är, tyckes wäl fordra, at jag borde uppte de wetenskaper hwart stånd för sig kräfwä, och på hwad sätt de böra läras; men jag förbigår med fog det Civila. Des

widd befäller mig härtil, så wida jag torde få lof, at til detta stånd föra alla andra personer, utom Präster och Handlande. Jag måste därföre nöja mig med, at blott anföra det, som bör anmärkas wid de twänne öfreige stånden. Längre hinner ej heller mitt ringa snille-förråd, och mina inskränkta wilkor, hwilka äfwen uti detta måste widkänna mycken brist och ofullkomlighet.

§. 5.

Schristendomen är en wetenskap, hwarmed all ungdom bör ifrån de spädaste åren sysselsättas. Alla wetenskaper böra uppå des sanna kannedom grunda sig, och hämta utur des rika källor sitt lif och sin rätta drift. Den är högst angelägen för alla stånd, alla personer och alla ämbeten; den bör wara det första, som implantas uti de spåda sinnen, och det ädla rättesfudre, hwarefter barnen styras i alla sina göremål. Innan jag skrider til de andra wetenskaper, wil jag därföre något orda om denna för alla så högstnödiga och oungängeliga kunskap. Det är wanligt, at så wäl föräldrarne som Informatorernas underrätta barnen alsintet eller ock ganska litet uti sin Christendom förrän de kunna läsa uti bok, utan låta därmed bestå til den tid, då de hunnit så wida, och när den ändteligen infaller, hwilket oftast sker ganska sent, bemödar man sig ej, at munteligen underwisa, och på et tydligt samt efter det barnliga förståndet lämpat sätt föreställa de förefallande sanningar, utan man nöjer sig blott därmed, at de kunna läsa utantill sin A B C-bok och Cateches, utan at de ofta det ringaste förstå hwad alt detta wil betyda. Jag har werkeligen hört åtskilliga, som kunnat Svebelii spørsmål helt färdigt utantill, allenast de fått följa stycken i ordning, men så snart man föreställt dem samma frågor utom ordningen, eller med andra ord, hafwa de strax blifwit bryllade och swarat förwändt; et klart prof

af

af en oförnuftig undervisning. Et sådant brøderi kunde ganske lätt undvikas, om barnen finge, liksom med modersmjölken insupa et redigt begrep om den Christna lärans hufvudsstucken, och den oregelbundna utanläsningen skulle til en del afskaffas. Föräldrarne böra ej wänta, til des deras barn först blifwa skicklige at lära och läsa något utantill, och imedertid utaf klemighet tillstådja dem all motwillig lättja, utan de böra strax ifrån de spådaste åren komma dem til hjälp, och lika som under lek lära dem det nödwändigaste, men för all ting akta, at det aldrig sker med twång, utan med lust och nöje, med behagliga och artiga föreställningar, hwilka så böra lämpas, at de måste bruka någon estertänka, och ej blotta minnet; man kan ock ibland innånga några roligheter, sagor, historier, wackerä moraler, med mera, som kunna roa sådana barnsliga sinnen, och göra dem wettgirige samt upmärksamme på hwad som förbehafwes. Wid denna undervisning, måste man noga iakttaga, at man ei strax öfwerhopar barnen med swåra och inweklade saker, utan börjar med de lättaste och begripligaste, och så småningom, alt därefter deras förstånd och estertänka tiltager, skrider til de widlyftigare och djupsinnigare, samt genom bilder och liknelser gör alt begripligt för deras swaga förstånd. Fortsär man härmed någon tid, kan man til slut bringa dem så långt uti tycke för sådana samtal, at man kan anse det, at de få lära och höra, såsom en belöning för beskedlighet och artighet, då man däremot, til straff för någon odygd, gör dem owärdige, at på en eller flere lärostunder få lära något. Detta gör i synnerhet stort intryck hos ömtoliga barn, om de äro flere än en allena, ty då kan man föreställa den brottlige, huru han, til straff för sitt begångna fel, nu måste til sin stora skam blifwa ester, då de andre kunna gå honom förbi. En del föräldrar plåga häremot drifwa sina barn at läsa, til et straff för någon begången felaktighet, men göra däruti ganske orätt och oförståndigt, ty då kunna de aldrig få
någon

någon lust därtill, utan där af upkommer mera en fruktan och afsky för boken, barnen til största skada och fördärf. Det är otroligt, hwad stor werkan en sådan strax ifrån späda barndomen wisligen böriad underwisning har uppå det barnsliga förståndet och wiljan; den medfödda trögheten dämpas, minnet upodlas, eftertankan skärpes, och lust til wetenskaper implantas; då där emot hos de barn, som få gå fem, sex til sju år, innan de öfwas at tänka och tala om annat än barnsligheter, den naturliga trögheten tillika med osmak för boken tiltager, och förståndet blifwer, äfwen som wiljan, af den wanliga friheten och de barnsliga nöjen så aldeles intagit, at de hwarcken kunna eller wilja använda det til annat, än hwad wanligt warit. Hårtill komma ännu blyghet, och swårighet at uttrycka sin mening; hinder, som sedermera ej utan otrolig möda, ja ofta genom tvång måste häfwas. När barnen lärde sig läsa uti bok, hwarmed föräldrarne böra på alt sätt skunda, bör man ej, efter den allmänna plägseden, låta dem strax läsa en rad eller et stycke af A B C-boken i sänder utantill, utan är rådligast, at man låter dem läsa den ofta innantill, och under det samma wäl förklarar för dem alla omständigheter, samt trågit och strax frågar om, hwad man då förklarar, så skal den, jämte det de få et redigt begrep om alt hwad de läsit, ganska lätt fästa i minnet, allenast man sedermera låter dem för bättre öfning läsa några gånger utantill. På samma sätt fortfares med Catechesen och svörsmålen; dock bör man därwid låta sig angelägit wara, at barnen, så snart som görligt är, lära sig utantill de förnämsta språk, som däruti finnas til bewis anförde utur den Heliga Skrift. Huswudsaken wid denna och all annan underwisning är, at man förnämligast söker upodla barnens förstånd, och implanta hos dem et redigt och färdigt tänkesätt; minnet tiltager och därigenom långt ansenligare, än om man följer det urgamla och ännu wanliga lärosättet; ty minnet hämtar sitt lif och sin stadga af et moget förstånd och en

en redig estertänka, men aldrig förståndet och estertänkan, hwars upodlande lifwål är ändamålet af alla studier, af bloss utanläsning och dunkla minneswerk.

§. 6.

Su kommer jag närmare til mit ändamål, som är, at wisa den skillnad i studierne, som bör göras imellan dem, som skola blifwa Andeliga Personer, och dem, som skola tråda i Handelsståndet, samt i hwad ordning och på hwad sätt de samma böra fortsättas. Jag wil därföre först taga det Andeliga ståndet under skärskådande. När en gäffe, efter mycket hufwudbråk, hunnit fatta sin Cateches och Spörsmål, blir, efter den wanliga ordningen, en Latinsk Grammatica hans hufwudstudium. En ganska widlyftig wetenskap, som ifrån det 7:de eller 8:de året syfellsätter mängten, ehuru qwicker yngling, til det 15:de ja ofta 20:de, då han ändteligen lärt tyda en medelmåttig Auctor, och grammaticæ skrifwa en rad Latin rätt. Det må man ej fordra af honom, at han skal wara något inkommen i Mathesi, Historien, Swenska skrifarten och flera wetenskaper, därmed hinner han ej, han måste förut lära sig Latin grundeligen; kan ej heller för med eftertryck gripa til andra studier, ty de måste alla bestrålas af detta ljus, om man ej annors wil stanna i mörker. Affigten är wäl god, ty en Lård, och följakteligen äfwen en Präst, bör kunna Latin; men däruti felas högeligen, at des lärande göres så swårt och widlyftigt. Det är ej obekant, at åtskillige ynglingar, som aldrig sett i Grammatican, inom kort tid lärt sig förstå och skrifwa latin, då allenast undervisningen blifwit efter en sund method lämpad. Detta kan en grållård icke begripa; på den wäg han self under många tårar och mycket hjernebråk tråklat, leder han sin latinska lärjunge. Jag wil därföre bjuda til, at, så mycket görligt är, bana en ginare wäg til detta lær-

B

Da

da språkets lärande. Saken är ej at anse med förakt, ty där-
igenom winnes ansenlig tid, som kan användas til flera nöd-
iga wetenskapers lärande. När en gäste skal börja med Latin,
bör hans första göremål wara, at lära sig Declinationerna
och Conjugationerna, så at han wet ordens böjelser, afwen
wål kan gifwa dem på svenska. Detta är ock nästan det en-
da, som han wid språkets lärande bör läsa utantill; det öfriga
kan under muntelig undervisning lättast bibringas. Under det
discipeln syfvelsättes med Declinationerna och Conjugationer-
na, kan Informatorn låta honom dageligen til minnes antekna
och lära sig några latinska ord, så många han kan hinna med,
hwilket är honom til stor nytta när han börjar tyda, samt
underrätta honom om Partibus orationis, eller talets delar och
deras bemärkelse; m. m. Wil informatorn då taga Gramma-
tican för sig, och styckewis förklara detta i discipelns närwa-
ro, låta honom däröfwer göra sina anmärkningar och förfråg-
ningar, och sedan, genom tydliga frågor och swar, påminner
honom efter hand därom, torde han med förundran finna, huru
lätt discipeln skal altsammans förstå och i minnet behålla. Jag
påminner mig härwid någre Informatorers lastwårda förhål-
lande, hwilka, til at wisa sin oförtrutna flit och disciplarnes
framsteg, bruka latinska frågor och swar, utan at den stackars
gästen förstår det ringaste, hwad Præceptorns föreställda fråga,
eller det swar han dårå skal gifwa, betyder; altsammans beror
på minnet. Si, sådan, wid detta tilfälle skadelig, högaktning,
lyser mången ännu för det latinska språket. Sedan discipeln öf-
wat sig i declinerandet och conjugerandet, är tjenligast, at
han strax börjar på med at tyda, men ej, efter det wedertagna
lärosättet, med utanläsningen af Syntaxi. Allt hwad Syntaxis lä-
rer, kan under tydandet långt lättare och snarare läras, allenast
man iakttager följande. At strax taga til någon Auctor eller
några Colloquia, håller jag före wara för swårt, utan tyckes
wara rådligast, at discipeln först går igenom LANGENS *Tiro-*
sinium

cinium paradigmaticum, hwarest han ganska lätt och tydligen kan i början inhämta tillämpningen af det han lärt under declinerandet och coniugerandet, hwaruti discipeln bör ännu ständigt öfwas, så snart något obekant ord förekommer. Alla latinska talesätt och idiotismer böra, så mycket möjligt är, til ordens egentliga förstånd förklaras, och i det närmaste försvenskas, så at discipeln om deras sammansättning och bemärkelse kan få et tydligt begrep. Til exempel: det förekommer en phras, *Est mihi liber*; när en regelbunden lärare wil skaffa sin discipel begrep om sammansättningen häraf, sker det ej annorlunda, än at han antingen låter discipeln ramlä igenom reglan utur *Syntaxi*, hwilken han förut har nödgats utan förstånd lära utantill, eller ock sjelf upprepar den samma, i fall discipeln ej skulle finna sig. När det är skedd, berättar Informatorn, at, i anledning af samma regla, betyda desse orden, jag hafwer en bok; men på hwad sätt han uti denna öfversättning fölgt berörde regla, huru man bör förstå den samma, och wid förefallande tillfälle, med wisshet på sig sårdigt nyttja, samt huru denna mening kan på svenska få et sådant utseende, det bekymrar han sig ej om at utreda, utan tror det wara nog, at han berättat, det bemälte regla fordrar en sådan öfversättning. Kan wäl en begynnare häraf annat fatta, än at *est* betyder jag, *mihi* hafwer, *liber* en bok. Däremot kan detta blifwa ganska tydligt, om Informatorn först, utan at bekymra sig om någon regla eller *Syntaxis*, följer under tydandet latinen i det nogaste, och wisar, huru, när *est* betyder det är, *mihi* åt eller hos mig, *liber* en bok, så måste *est mihi liber* i sammanhang betyda, det är hos mig en bok, eller redigare, hos mig är en bok. Huru härmed tillgår, kan nu discipeln förstå. Sedan föreställes, det man, at bringa detta til bättre svenska, kan säga, jag hafwer en bok, meningen är ändock en och den samma. Wil Informatorn härwid betjena sig af reglorna i *Syntaxi*, torde det ej wara otjenligt, at, sedan han

Sålunda gjordt alt för discipeln begripligt, lämpa det till reg-
 lan, (hvilken kan ställas discipeln för ögonen, utan at han
 därför behöfver kunna den ord ifrån ord utantill), och wisa
 huru hon inflyter i samma ordasätt, samt genom andra svenska
 exempel andragande, som kunna föras til denna regla, låta
 discipeln, til at wisa, huru han altsammans fattat, öfversätta
 samma exempel på latin. Man skal ej behöfwa fortsara län-
 ge härmed, innan discipeln hafwer sig bekant alt hwad Syr-
 taxis wil säga. På detta sättet brukas Syntaxis rätt; si, nu
 skaffar Grammatican en fullkomlig nytta. Det förekommer wäl
 ej sällan latinska idiotismer, hvilka äro så swåra, at Swen-
 ska språket ej låter sig efter dem twingga; dock, som de oftast
 hysa någon ellipsis, kunna de bringas til tämmelig tydlighet,
 allenast en Informator wet at rätt uppfylla, hwad under same-
 ma ellipsis är bårslämnat. Infinitivas och participium äro
 äfwen ibland de svåraste för en begynnare at förstå, men det-
 ta kan lätt hjälpas, allenast man iakttaget den method, som
 wid föregående phrasis finnes upredd. Nu torde discipeln lätt
 förstå, hwad han annors får länge nog grubbla på, ända til
 des en långlig öfning ändteligen get honom begrep här om.
 Så har det åtminstone gått med mig, och så går det ännu
 med mången annan. När saken på detta sättet gripes an i
 början, kan det ej annat, än samsätta Informatorerna något
 mera, än om de fortsara efter det wanliga lärosättet, som läm-
 nar Informatorn ledighet under hela den tid discipeln, fast han
 ännu är en rå begynnare, får lof at staswa öfwer för sig sjelf
 det stycket han skal tyda; då däremot detta nyare lärosättet
 samsätter Informatorn under hela den tid discipeln skal tyda,
 och det så länge, til des han börjar få någon reda uti språket,
 ty då kan han förut för sig sjelf gå igenom sin läxa, och se-
 dan göra redo för Informatorn. Men härwid torde jag få
 lof at påminna, det Informatorernes skyldighet är, at ej så
 mycket söka sin egen beqvåmliga maklighet, som icke fast mera
 disci-

disciplarnes framsteg; det besvär 3, mine Herrar, nu i början hafven, blifwer snart lättat, då Edar frihet blir så mycket större, och Edar fågnad högre, at se Edra disciplars märkelige framsteg. När en gäffe hunnit igenom Tirocinium paradigmaticum, kan han med ansenlig nytta och reda börja med Colloquiis eller någon lätt Auctor.

§. 7.

Snappt har en gäffe lärt sig declinera och conjugera; mycket mindre sammanbinda Substantivum och Adjectivum, Verbum och Nomen, när han måste börja på, at öfwa sig i latinska stilen. Så snart han efter mycken möda lärt sig Grammatican, måste han strax componera, utan at förut äga et förråd of irettis ord en gång, mycket mindre kunna tyda den enfaldigaste rad. Man gifwer honom härvid en klar vägvisare, den ädla Syntaxis, hwilken nu skal leda honom igenom alla invecklade och mörka omständigheter. Informatorn wet, at barnen måste sällra innan de tala, och at alla äro barn i början, därför undrar han ej heller därpå, at discipeln, såsom en begynnare, ej hinnet mera, än et par rader på en eftermiddag, och at han ofta får stroka altsammans ut; här fordras godt tolamod, detta ger sig wäl NB. med tiden. Tänk om en til mognad kommen människa, som wille lära sig något språk, skulle, utan at til det ringaste känna des art och natur, twingas, at på detta sättet öfwa sig uti des skrifart, efter den undervisning Syntaxis honom gifwer, hwad för et förskräckeligt arbete skulle icke det blifwa? Huru mycket swårare måste då icke detta wara för en ungdom, hos hwilken ännu saknas en stadgad estertänka? Jag har samnerligen orsak at undra, det de ändock hinna så långt som sse plågar; men ett 8 eller 10 åra öfning, med många andra nödiga wetenskapers åsidosättande, måste något uträtta. Är därför rådligast, at härmed

uppskiutes så länge, til des discipeln lärt tåmmeligen Panna språkets natur, så at han ej behöfwer i Syntaxi efterlä reglor til alla meningar, eller i ordaboken upleta alla ord, utan kan någorlunda tåla och wåit förstå, hwilket lätt kan winnas, om Informatorn wid tydandet, som sagt är, gör sina förnuftiga anmärkningar, förklaringar, tillämpningar, för öfning skul gee discipeln mer och mindre sammansatte exempel, afsakade efter den regla han förklarar, at tyda på latin, och esomoftast i sit tal med honom nyttjar detta språk. Månge Informatorer plåga gifwa sina disciplar åtskilliga ämnen at skrifa öfwer, såsom Characterer, Descriptioner, m. m. så wåit at öfwa dem uti latinska stilen, som förnämligast, at låra dem framföra sina egna tankar på papperet, men at härigenom ej winnes all den nytta som påsyftas och werkeligen kan årbållas, hårörer där af, at discipeln måste skrifa strax på latin, hwaruti, så wida han ej är så fullkomligen öfwad, at han kan gifwa alla insfallen och tankar på berörde språk, hånder ofta, at han, af brist på tjenliga ord, måste lämna bårt den artigaste tanke, och insmyga någon annan obehågeligare i stället; han nödgas således låmpa tankarne efter sin insigt i språket, och ej, som han likwål borde, orden efter tankarne. Håremot kunde ansenligt större nytta och öfning winnas, om informatorn skulle låta discipeln skrifa öfwer något ämne först på swenska, då honom ej skulle tryta så många ord, at anföra sina tankar, sådana som de werkeligen hos honom infalla, och sedan öfwersätta det samma en annan dag på latin; ty han skulle då öfwas, ej allenast bättre uti den latinska skrifarten, utan ock uti den swenska, hwilken öfning är en ibland de nödigaste och måst pryddande; därför bör ock Informatorn på det nogaste råtta hans swenska scriptum både til orden och meningarne. Därjåmte åligger Informatorn, at, så snart han gifwit discipeln ämne til skrifning, underlåta honom om det, som wid des afhandling förtjenar åndsåttas, samt sålunda förse honom med en samling af tankar, hwilka

hos

honom sedan lämnas at utföra, då han äfwen ganska lätt kan leda sig til egna begrep; i annat fall har discipela här af ringa nytta, och detta blifwer honom et Marstrands arbete, ty det är lätt at finna, huru stort förråd af tankar och sanningar, en uti wetenskaperna föga kunnig yngling, skal äga. Detta är nu i forrhet anfördt om det Latinska språkets förnuftigare lärande. Mera hade wäl ännu warit at härwid påminna, men den föresatta kärtheten befaller mig, at lämna detta en gransynt Informator at sjelf utleta.

S. 8.

At Grekiska och Hebraiska Språken äro för en Präst högstnödiga, lärer ingen annan nekä, än den, som wil föra wäld på den nära förening, som är emellan Theologien och Philologien. Den som wil wara en rätt Theolog, måste ock tillika wara en god Philolog. Jäcke desto mindre påstå en del af våra nyare Politici och ömsinta Patrioter, at nu, då Bibelen är på Swenska, men enkannerligen på några andra Europeiska språk, så noga öfversätter, behöfwer en sådan kunskap just icke, och at det är nödigare, at en Präst är hemma i Oeconomien, Natural-Historien och Medicinen, då hans åhörare kunna af honom upmuntras til åtskilliga nyttiga Oeconomiska inrättningar, samt mångas lif räddas. Jag medger gärna, at dessa wetenskaper äro, uti wiht hänseende, för en Präst nödiga, men de böra dock aldrig af honom så skötas och älskas, at de skola sättas i hans syftla uti lika jämförelse med Studio Theologico, och än mindre framför det samma. Studium Theologicum och Själavården böra wara hans hufwud-görremål, hwilka ock äro nog tillräckelige at syfellsätta honom; men Natural-Historien, Medicinen och Oeconomien, eller andra Philosophiska wetenskaper, dem han af naturen har nöje före, böra wara hans bisyflor, dem han kan sköta som et tidsfördrif,

drif, då han af de honom mera nödiga är trött. Sker det annorlunda, eller at en Präst gör någon af förenämde världsliga studier til sit hufvud-nöje och angelägnaste göremål, så händer tillika, at han med en ordswarlig efterlåtenhet handhafwer sitt högwigtiga ämbete; han nödgas då, i brist så wäl af tillräckelig tid at arbeta på sina predikningar, som af nödig insigt i de theologiska studier, wara antingen en trägen Possillors utanlösare, eller uppfylla sin prediko-tima med föga sammanhängande, och litet eller intet til saken hörande ord. At igenom sådan wårdslösheit ej annat kan, än ringa upbyggelse och ganska liten tillwärt i en rättskaffens Christendom, til Församlingens stora skada, ärhållas, läser ingen, som något är farit, kunna neka. Utaf det, som om det Latinska språket och des lärande kærteligen sagt är, är lätt at sluta til de Grekiska och Hebraiska språken; samma ordning, samma försigtighet, och samma lärosätt fordras. Jag bör därföre med dessas granskning ej uppehålla mig. Et wil jag allenast tillägga om Grekiskan: en begynnare bör ej betungas med Accenterne, at wisa orsakerne til deras rum och ställning, ty detta ger ingen uplysning uti sielfwa orda-förståndet; discipeln kan likafult tyda; Informatorn skaffar honom härmed allenast et försträckeligt bryderi och arbete, men ingen nytta; utan altsammans bör besparas til des han hunnit något längre uti språket, ty då kan det ganska lätt läras, och då först blir denna kunskap nödig. Härwid förtjenar ännu anmärkas, at disciplarne ej böra betungas med flere språks lärande på en gång, utan är nödigt, at de först äga någon insigt i det ena, och så börja med et annat. Hebraiskan torde ock beqwämligen kunna besparas för Academien, då de imedlertid ägde rådum, at wäl öfwa sig i Latinen, och andra wetenskaper; fast det är ganska godt, at så lära språken i ungdomen, då minnet är mera friskt, och innan man börjar med de wetenskaper, som förnämligast ankomma på estertänka och urskilning.

Theologien, som bör vara en Prästs hufvud, studium, läres hos oss på et ganska svårt sätt. Det är ju högst nödigt, at barnen strax ifrån ungdomen handledas uti GUDS kannedom; därför, så snart discipeln lärt sig läsa Latin uti bok, gifwer Informatorn honom Arke-Biskop BENTZELII djupsinniga *Theologie* i handen, den han då, utan at oftast förstå någon mening, måste läsa utantill. Betänk, hvad nytta härmed skaffas; discipeln lärer sig, at ramla fram en hop tomma ord utan begrep, så snart han glömt dem, är hela hans Theologiska kunskap försvunnen. En sak, som aldrig kan tillfullo beklagas, och har de skadeligaste följder med sig; ty därför, at dess lärande göres så svårt och obegripligt, fattar många ingen osmak för detta ädla studium, hwilket likwäl är kronan af alla studier; andre åter falla på de tankar, som wore den en god Theolog, som allenast kan komma ihog en hop Definitioner utur någon Theologie. Lyckarne weta bättre huru Theologien bör läras; de hafwa på sitt språk samanskrifwit åtskilliga vackra Theologier, så wäl til de yngres som äldres tjänst. Detta är ej ännu hos oss tillräckeligen påtänkt; när BENTZELII förswensskade Epitome, hwilken för begynnare är alltför svår och otydlig, undantages, finnes ingen Theologie af rätt värde på svenska. Wore därför önskeligt, at någon af våre wittre Theologer wille åtaga sig, at sammansatta en lätt begriplig, och ej med Metaphysiska termer upfylld Theologie på modersmålet; hela Sveriges ungdom skulle därför uti sina hjertan upresa honom en ewärdelig Minnesstod. Då kunde Informatorerne, i det stället at de nu bruka latiniska, gifwa sina discipular en svensk Theologie i handen, hwilken de kunde förstå. Det är tid nog at taga til en latinisk, när de hunnit så wida, at de utan särdeles swårighet kunna tala språket, ty då behöfwa de ej mera syfvelsätta sig stort med utanläsningen, utan

kan förnämligast med meningen och förståndet. Imedlertid, till- des man kan få någon god Theologie på Svenska, är bäst at bruka BENTZELII försvenskade Epitome. Lärandet bör vara sålunda stält, at disciplarne ej läsa annat utantil, än de svåraste och mest invecklade saker, Definitionerna och läruspråken utur den Heliga Skrift, hwilket alt Informatorn förut väl och noga förklarar, så at de få däröfvet et redigt begrep. Det öfriga beror på förståndet, så at, när discipeln får en läxa, tyder Informatorn först för honom altsammans på det nödgaste både till ordens och sakernes förstånd, låter honom sedan läsa den för sig sjelf flere resor igenom, och ändteligen göra derföre redo, medelst besvarande på de frågor, som Informatorn kan föreställa honom uti alla i läxan förekommande omständigheter. Både i denna wetenskap, och i alla de öfriga, som en Yngling skal lära, bör Informatorn på allt sätt upmuntra honom, at alltid wid läsandet, eller eljest flitigt fråga, hwad han intet förstår, och då svarar det samma för honom uttyda. En Informatör bör ock för all ting akta sig, at han ej snåser eller med hårda ord afvisar sin discipel, då han wil fråga något, utan fast mera berömma honom för des hog, at sålunda blifwa underwist.

§. 10.

At någon insigt uti den *Civila* Historien är för en Präst nödig, blifwer ganska klart, när det besinnas, at ingen reda kan fås uti *Kyrko*-Historien, så framt man icke förut är något hemma uti den *Werdsliga*. Jag wil nu ej tala om den artighet och det stora behag, som Historien, i synnerhet den nyare, och *Stats*-kunskapen, tildelar sina älskare. En svensk Scribent talar häröfver förträffeligen: "Historien är en Schola, hwarest man inplantar i sig kärlek för
"dyg"

dygden och affly för lasten. Den som hon tilskapat genom sin underwisning, kan lysa både för det allmänna och enskildt, omgås med allehanda slags folk, underrätta somliga, roa andra, och göra sig åstakad af alla." Därjämte wet man, at den, som ej är hemma i Historien, ej känner andra Rikens eller sitt Fäderneslands inrättning, hushållning, m. m. aldrig kan tänka sundt hwarken uti in- eller utrikes saker, hwilket Kunskap likwål är nödig samwål för Prästerne, så wida de utgöra et stånd i Riket, och följachteligen böra wid Riksdagarne bewaka Rikets allmänna, och ej allenast sitt Stånds enskildta wälfärd. Huru denna pryddande wetenskap bör hos ungdomen implantas, får jag tilfalle at längre fram i §. 12 wisa. Med Historien är *Geographien* i det närmaste förknippad, hwarföre och bägge böra tillsammans läras.

§. II.

Huru en Präst ej bör grunda sin predikan på någon werldslig konst och talemått, utan endast och allenast på den Heliga Skrift, fordras likwål uti wijs hänsigt, at han bör wara begåfwad med en prydelig skrifart och et wacker föreställnings-sätt; icke därföre, som skulle det ordet han förkunna, därast hämta någon styrka eller genomträngande kraft, ty detta äger GUDS heliga ord uti sig sjelft; utan allenast i den affigt, at därigenom förmå Åhörarna til någon större upmärksamhet, och at desto oftare och willigare afhöra predikan; ty med en stor del af denna tidsens människor och Christna är så beskafadt, at all lära, alla föreställningar och alla förmaningar, som med wackra ordasätt och en zirlig Swenska ej blifwa förestålda, behaga dem ej särdeles, ej heller kunna förmå dem til all nödig upmärksamhet. Är därföre nödigt, at en Präst, til at uträtta desto mera hos sina Åhörare, och betaga dem alt tilfalle til misnöje, besitar sig om en wacker swenska och

angenäm utföres gäfwä. Dock bör han i det nogaste akta sig för en alltför swatsande wältalighet, och öfwer höfwan utsökta målningar, ty det strider emot den tydlighet och enfaldighet, som bör lysa uti en predikan. Jag wil allenast, at han bör känna språkets art, så at han däremot ej förser sig, samt weta nyttja sunda tankar och naturliga liknelser. Huru denna öfning kan erhållas, och ungdomen däruti underwisas, ses längre fram S. 14. At det som anfördt är, äfwen på wißt sätt angår Finska språket, lärer hwar och en sinna; jag torde därför ej behöfwa widare därom orda.

Logican är en ganska wacker och nödig wetenskap, dock tyckes mig, at ungdomen ej bör med des lärande betungas, ty hon fordrar en alltför stark och widlyftig estertänka, och at lära henne genom utantläsning, skaffar ingen nytta; hon besparas därföre bäst för Academien. I des ställe borde ungdomen öfwas uti det Fransyska språket hvars förträffelighet och nytta är ganska stor, i ansende til de sköna böcker, som på detta behageliga språk finnas författade. *Tyskan* är ej mindre nyttig, och kunde ganska lätt läras, allenast Informatorerne skulle låta sina disciplar tyda et Capitel ur Bibeln hwar dag; det är wanligt, at twänne Capitel läsas om dagen, et om morgonen och et om aftonen; kunde icke då etdera af dem läsas på *Tyska*? Den ordning bör ju iakttagas i Studierna, at de lättaste, men tillika nyttige och nödwändige, läras i barna-åren, och de swårare, widlyftigare och djupsinnigare besparas för de mognare. Wore det icke därföre aldeles förwåndt, at, efter den numwarande ordning, sysselsätta barn med *Rhetorican*, *Logican*, m. m. och lämna dessa språk, som likwål äro ganska nyttiga och nödiga, at läras wid Academien? Jag förmodar, at hwar rentänkt lärer utan widare bewis här om öfvertygas.

Ibland

Ibland alla de wetenskaper, som tjena til förståndets up-
 odlande och estertankans skärpande, intager *Mathematiquen* det
 främsta rummet; därför bör ock hwar och en, som wil för-
 skaffa sig et redigt och färdigt tänkesätt, i tid öfwa sig i dens-
 na förträffliga wetenskapen. Wid des lärande tjänar sig al-
 deles icke, at, som gemenligen händer, låta discipeln för sig
 sjelf läsa en Proposition utur *Euclides*, utan at någon den
 samma för honom förut förklarar, ty då kommer allt an på
 minnet, men ej förståndet och estertanken; utan det är bäst,
 at Informatorn förut i det nogaste och flere gånger går igen-
 nom Bewiset, så at han ej lämnar det åt discipeln at öfwer-
 läsas, förän han förklarar allt så noga, at discipeln förstår
 hela sammanhanget därpå. Sedan låter han honom några
 gånger läsa igenom Proposition för sig sjelf, då den lätt få-
 ster i minnet, så at han sjelf skal i ordning kunna bewisa he-
 la Proposition. Wil Informatorn, när discipeln skal för
 honom bewisa figur, bruka andra bokstäfwer än de, som
 finnas i boken, så gifwes discipeln intet tilfälle til utanläsning,
 och han drifwes til långt större estertanka.

Som en Präst kan uträtta mycket godt til Fäderneslan-
 dets nytta, i fall han förwårswat sig någon insigt uti *Historia
 Naturali*; til exempel: af Mineralogien, at upiäcka, om i or-
 ten finnas några nyttiga Malm- och Bergarter; m. m. af
Botaniquen, at känna de wanligaste willa växter, som anten
 i dyr tid kunna tjena til folks föda, eller som brukas mot
 hwarjehanda sjukdomar hos folk och boskap, han ock ej är i
 stånd, at skaffa någon nytta af flere underrättelser om bot mot
 farsoter, om medel til folks reddande i hungersnöd, m. m. som
 på Kongl. Maj:ts Nådigste befallning af Kongl. Commerce
 Collegio, Collegio Medico och andre utfärdas, och hwaraf
 til hwar Kyrka Exemplar som oftast försändas; äfwen ock,
 han ej kan med fördel betjena sig af den wittre Herr Assesso.

ren Doct. HAARTMANS högskoleliga bok om husmedel mot hvarjehanda sjukdomar, m. m. så borde disciplinerna ifrån första början lära sig, at känna de nyttigaste berg och malinarter, de vanligaste och nyttigaste vildt växande örter, samt småningom blifva underwiste om deras nytta. Som deras första lärande mest kommer an på minnet, så borde det i barna-åren läras wid lediga stunder, på det de wid ankomsten til Academien sige använda tiden til det, som mera upöfwar estertanken. Som gästar gemenligen hafwa stort nöje och mycken lust för dessa saker, så kan en uti dem kunnig Informator underrätta dem uti förenämde sakers lärande wid lediga stunder, då de om sommaren gå ut at spazera, samt eljest under deras loftid.

Sedan jag således anmärkt hwad nödigast varit wid de för en Präst i ungdoms-åren nödiga studier, wil jag nu wända mig til Handels-ståndet.

§. 12.

Bland wåre Handlande i Österbotten äro få, som låta sina barn, dem de nemligen tänka foga til Handels-ståndet, lära sig allehanda wackra och för dem med tiden nyttiga wetenskaper. Jag säger med flit, för dem med tiden nyttiga wetenskaper; ty om ändteligen någon besittar sig här om, så underwises ynglingen uti de stycken, som til större delen borde aldeles lämnas, då däremot de, i Handels-ståndet nyttige och nödige studier, nästan aldeles afsidosättas. Många Föräldrar hålla före, at, så snart de låta sina barn läsa mera än sin Spörsmål och Cateches, skola de nödwändigdt blifwa Präster, och följakteligen måste man kosta på dem wid Academien. Dessa tankar äro ej utan grund; ty så snart någon skal undertwisas uti mera än Christendomen, sker det uti sådana stycken, som fordras uti Prästa-ståndet. På det dese mindre

dre grundade tankar måtte allmänheten betagas, wil jag nu wisa uti hwilka studier de Handlande i läro, åren böra undervisas. Ibland dem alla sätter jag Historien och Stats, kunskapen, i synnerhet Fäderneslandets, i det främsta rummet; dels därför, at hon är ibland de första studier, hwaruti ungdomen bör handledas, dels ock af den grund, at hon sätter den största prydnad och behaglighet på en person. Jag nämde S. 5. huru försigtige Föräldrar och Informatorer böra ifrån de späda ste åren genom artiga samtal upwäcka hos barnen kärlek til wetenskaper; til detta kan äfwen Historien brukas, med hwilken alltid et stort nöje är förknippadt. På detta sättet kunna barnen, innan de börja läsa, skaffa sig god insigt, antingen uti den äldre eller nyare Historien, dock torde den äldre wara bättre, hwilket sedan tjänar dem til mycken upmuntran och hjelpreda, utom det, at härmed mycket annat winnes. Det sker nog allmänt, at när discipeln skal läsa Historien, gifwer Informatorn honom en wis lära, den han skal läsa utantill, utan at man den samma för honom förut förklarar; man frågar ej stort därefter, om discipeln förstår hwad han läser, kan han allenast sin lära färdigt utantill, så är alt wäl. Här af kommer det, at disciplarne hinna så litet uti denna wetenskap, hwilken likwäl är ibland de lättaste. Evcka är, om en gäste af 14 eller 15 år, kan göra redo för HÄBNERs Historie om de fyra Monarchierne; sållan hinna någon hos oss längre inom berörde tid. Däremot borde man wid Historiens lärande aldeles icke plågas med utanläsning; utan åligger Informatorn, at först i det nogaste tyda för discipeln hans lära, så at han wäl förstår sammanhanget af alla händelser, sedan låta honom läsa den flere gångor igenom, dock ej utantill, och när han ändteligen skal göra för den samma redo, icke låta honom följa boken, utan med andra ord och i korthet berätta alla omständigheter, om nemligen discipeln är så för sig kommen, at han kan hafwa så redig estertänka; men wore han ej

ej ännu så stadgad, kan Informatorn, under allehanda artiga anmärkningar, fråga utaf honom alt hwad i läran kan förefalla, då discipeln därpå ger sina swar. Härwid är äfwen nödigt, at händelserne, i ansende til tiden, jämföras emellan tiden, ty därigenom winner discipeln en färdig insigt i tideräkningen. En Informatör bör ock nogaakta sig, at han ej selsätter en begynnare med widlyftiga böckers läsande; utan är nödigt, at han först inhämtar ordningen i succession, samt wet de märkeligaste staternes omvärlingar; sedan kan han begifwa sig til de mera synnerliga och enskildta händelser, samt widlyftigare böcker; i annat fall, kan en begynnare swåriligen få reda eller sammanhang i Historien. Jag wil ännu en gång påminna om vårt Fäderneslands Historie, hwilken bör wara hwar Swensk i synnerhet om hjertat. Dock finner man, at den måst wårdslösas; hwar och en wil tänka och tala om utrikes saker, däraf måste man ju sluta, at han ej kan wara okunnig om sin egen hembygd. Denna okunnighet har til en stor del härrört däraf, at uti vår Swenska Historie til detta funnits hwarken någon god Scholebok, eller annors pålitelig Scribent; men nu torde man hafwa at förmoda mera uplyst folk och större ljus i denna nödiga wetenskap, sedan åtskillige Lärde Män börjat med alla krafter den samma utur sitt fordoma mörker uphjelpa. Framför andre, förtjenar Herr Assessor BOTINS utkast til Swenska Historien för alla begynnare recommenderas, så wäl för dess artiga method (a) som tydliga skrifart, och korta, med dock utförliga, berättelser. Önskeligt wore, at denne vår wittre Historicus snart wille skynda med de återstående Tid, hwarfwen, til hela allmänhetens nöje, och

wår

(a) Denna method är i synnerhet darsföre förträffelig, at alla saker ei äro här tillsammans gyttrade, utan särskildte omständigheter särskildt afhandlade, hwarföre man de samma lätt kan komma ihog; hwad hos andre Historici med möda måste efterletas, kan man hos denne utan swårighet finna.

vårt svenska ungdoms otroliga nytta. Afven ock, at någon af våra Politici wille åtaga sig, at gagna vårt allmänna med en fullkomlig Stats-kunskap om Sverige, som skulle fullständigt beskrifwa vårt Regerings-sätt, våra Grundlagar, Cammar-werket, Collegierna, våra Oeconomiska inrättningar, såsom Handel, Manufacturer, m. m. då vår ungdom kunde däruti i tid underwisas. Det talas wäl mycket därom, at ungdomen bör handledas i denna wetenskap; men ännu har ingen med allwäre tänkt uppå, at skaffa oss en nödig hjälpreda häruti.

§. 13.

At någon insigt uti det Latinska språket är nödig för hwar och en, som wil något ransaka uti de Lärdas gömmor, lärer wäl ingen neka. Jag wägar mig därför påstå, at en Handlande, som wil titta längre, än uti sina räkenskapsböcker och handels documenter, ej kan aldeles umbära detta lärda språk. Des lärande kan ej fordra mycken tid, om det sker efter den method, som förut §. 6. wist är. Hårtill kommer ännu en omständighet, hwilken, om den iakttages, ganska mycket bidrager til språkets lätta och snara lärande. En Handlande behöfwer ej Latinen widare, än at förstå en latinsk bok; eller ock, när uti en Svensk, Tysk eller Fransysk bok något latinskt ord eller mening förekommer, at han då ej, til sin stora oro, måtte nödgas förbigå det, som ofta kan wara af mycken wigt. Förmodeligen lärer han ej med tiden tänka skrifa något på latin; hwarför öfwas han då i ungdomen härtil? Blott at förspilla den ädla tiden. Är därför allt nog, om han kan någorlunda förstå detta språk, tala eller skrifa behöfwer han ej, hwilket alla Föräldrar och Informatorer nogga borde iakttaga.

Af Grekiskan, som mången til sin stora skada nödgats
 läsa, finner jag ingen annan nytta för de Handlande, än at
 de kunna betjena sig af bokstäfverna, til at med dem betelna
 priset på sina waror. Dock, jag påminner mig hafwa sett,
 at åtskillige til detta brukat Latinska Characterer; det går ock
 an; Grekiskan bör därföre som aldeles onyttig för dem lämnas.
 I des ställe borde de öfwas i Fransyska och Tyska
 Språken, hwilka nu för tiden äro rätt nödiga för hwar och
 en, som wil blifwa ansedd för en karl af någon lärdom och
 wett. Utom des, äro dessa och ännu flera utlänkska språk o-
 umgängeliga i de Städer, där utrikes handel drifwes, för den
 correspondence, som de Handlande på utrikes platzer måste
 hålla.

Intet kan wara för en Handlande nödigare, än at äga
 god insigt uti *Arithmetiquen*. Föräldrarnes omsorg bör därföre
 gå däruppå ut, at deras barn i tid öfwas i samma wetenskap.
 Dock bör en del af *Mathematiquen* gå förut, ty det är hon,
 som skal lära barnen at tänka rätt och sluta redigt; estertanken
 är annors för hwag at reda sig igenom *Arithmetiquen*, uti
 hwilken alt kommer an på en stark inbillnings-kraft, så framt
 hon icke af *Mathematiquen* förut är skärpt, och tilwändt-at
 handtera synliga ting. Så snart då en discipel genom *Ma-*
thematiquen förwärfwat sig et någorlunda redigt och färdigt tän-
 kesätt, kan han börja med *Arithmetiquen*, wid hwilkens läran-
 de, en Informator ej bör låta alt komma an på en blott
Practique, såsom nu i allmänhet sker, hwilken fordrar en förs-
 präckelig lång öfning och otroligt hufwudbråk, utan han bör
 ock förskaffa sin discipel en redig *Theorie*, så at han wet
 grunden til sina räkningar. Äger Informatorn sjelf en grundad
 insigt uti *Arithmetiquen*, och tillika betjenar sig af Baron
 PALMQUISTS Underwisning i Räknekonsten, (hwilken wida
 öfwerträffar AGRÉLI *Arithmetique*, så wäl för sina wäl grun-
 da

Dade och tydliga sager, som ock den mycket gina Logarithmiska räkningen, hwilken Herr Baron PALMQUIST rätt wackerert lämpar til de uti handeln nog ofta förekommande invecklade räkningar,) kan discipeln ej annat än göra stora framsteg.

§. 14.

Det är mer än beklagligt, at man i allmänhet så aldeles föraktar wårt wackra Modersmål. Ehuru man wet, at wärdet ej sällan sattes på en Karl efter den qwickhet och behaglighet, eller omwighet och stråfhet, som lyser uti dess tal och skrifart, bekyrrar dock sällan eller aldrig någon Informator sig därom, at öfwa sin lärninge däruti. Man liter i allmänhet därpå, at man är född i Sverige, skulle man då icke kunna Svenska? Det är nog af, at man måste bemöda sig med en hoo utlänksa språk, om man icke ännu därtill onödigt wis skal arbeta med sitt eget modersmål. Detta är allmänhetens mindre berömliga inbillning, hwilken ej besinnar, at man uti detta språk, äfwen som alla andra, swärligen kan hinna til någon behaglighet eller prödelig skrifart, så framt man icke ifrån ungdomen blifwit däruti öfward. En Informator bör där förre ej räkna för beswärligt, at genom brefs upfärtionde, lämpade, efter äfkilliga tilfällen, samt skrifwande öfwer wackra ämnen, öfwa sin discipel uti svenska skrifarten; och därjämte förut underrätta honom, hwad ordning bör iakttagas i brefs wet, huru han efter tilfällen måste lämpa sin skrifart, m. m. samt wid rättandet iakttaga en wacker svenska, ämte sunda tankar och meningar. Därför är nödigt, at en Informator låter sin discipel läsa wackra svenska böcker, hwarpå nu mera är ingen brist; men i synnerhet tjena för en ungdom, Hans Excellence Gref TESSINS Bref til Hans Kongl. Höghet Prinz GUSTAF, Wittetkets Arbeten, Adalrik

och Göthildas äfventyr, *Thecla*, Samtalen om Tankar i Witterhets Arbeten, *Swenska Argus*. m. m. Informatorn kan ock, til sin egen stora öfning och nytta, tillika med discipeln läsa, uti dessa böcker, och då göra sina förnuftiga århindringar wid alla förekommande wäl träffade ord och tankar äfwen ock til minnes antekna de sinitikaste, hwilken samling wore rätt artig. Här af har äfwen discipeln långt ansenligare nytta, än om han allena går igenom de samma. Därjämte åligger en Informator, at uti sitt tal ständigt brukla en wacker swenska, och äfwen hålla sin discipel hårtill, men ingalunda tillåta, at han kommer fram med några gemena och ifrån rätta Swenskan afwikande ord. Önskeligt wore, at wi uti vårt modersmål ågde någon allmänt wedertagen och til Orthographien eller skrifsättsgrunden Grammatica, då ungdomen kunde däruti, til vårt språks största prydnad, blifwa undervisat.

Jag påminner mig ännu tvåanne wetenskaper, dem en Informator ingalunda bör glömma, nemligen, *Geographien* och *Globen*. Jungen, som wil sträcka sina tankar längre, än inom sina egna wäggar, kan umbära de samma. Hwad *Theologien* angår, finnes om den nog handlat s. 10. För öfrigt tyckes mig, at en Handlande ej bör syfvelsättas med någon *Theologie*; förstår han wäl sin *Cateches* och *Spörssmål* (se s. 5.) så är alt nog; med tiden kan han self förskaffa sig djupare insigt.

Hwad förut s. 11. är sagt om *Natural-Historien*, kan på wist sätt äfwen lämpas hit. En Handlande får wid flera tilfällen mångfaldig nytta af den samma; därföre borde ock den ungdom, som ärnar sig til *Handels-ståndet*, redan i de yngre åren blifwa undervisat i wijsa grenar af *Oeconomien*; til exempel: uti både den *publique* och *private Commercen*, *Architecturen*, hwarjehanda *Plantager* efter ortens naturliga läge

läge och beskaffenhet; af Manufactur - och Fabrique - wetenskaper, enkannerligen uti de stycken, som torde wara nyttiga på det ställe han kan komma at sätta sig ned; alla delar af Oeconomia Politica urbana, på det han framdeles måtte kunna gagna både Fäderneslandet, den Stad han wistas uti, och sig sjelf; och där han en gång kommer at taga del uti stadens eller landets Oeconomiska författningar, han då är i stånd at göra nytta, och wid sammankomsten tänka sjelf i saken, men ej rätta sig endast efter andras beslut och omdömen. Jag sluter nu med detta; hwad wid de anförde studiers lärande vidare är at iakttaga, kan en förnuftig Informator sjelf estersinna. En omständighet af mycken wigt kan jag dock ej undgå at ännu til slut anförä. Man wet huru lätt barnen glömma; är därför högstuddigt, at Informatorn efter någon liten tid låter discipeln noga uprepa hwad han läsit; försummas detta, så är helt säkert, at barnen af alt hwad de tillförene läsit hafwa ringa nytta.

§. 15.

Huru det ej är min affigt at skrifa om barna-upfostran, torde jag dock få lof, at med få ord påminna Eder, Mine Herrar, hwilka den Högste begåfwat med arfwingar, följande omständigheter. De första ungdoms åren, och den tid, förrän I lämnen Edra barn uti en Informators wård, är för dem den angelägnaste. Hwartil barnen under den tiden wänjas, det låder wid dem ganska länge, ja ofta, så länge de lefwa. Hwarsföre lämnen I då ofta Edra barn, ja snart de lärt gå, en egenwillig frihet? Det heter; man bör ej twinga de späda sinnen; barnen böra, så länge de äro små, få roa sig, och följacteligen löpa, springa, storma ikring, klifwa, m. m. och sådant alt får ej sällan bära namn af
 D 3 qwick

griphet och tilläteliga nöjen. Men är wäl detta rätt gjordt? Låt oss se påföljderna häraf. Barnen blifwa af dessa nöjen så aldeles intagne, at, de må hafwa hwad som hållt för händer, skrifa, läsa, m. m. tänka de allenast däruppå, huru de måtte få lof och slippa ut; all lust at läsa försvinner, hwaraf upkommer tröghet, lättja och wårdslöshet; be-tänken, hwad en Informator då skal kunna uträtta, om han ännu wore aldrig så flitig. Genom det, at barnen samlunda så umgås med andra gemena och wanartade barn, lära de hwar-jehanda odygder, ohöfligt tal, samt tusende andra fördärf-veliga laster, hwilka alla leda sit ursprung ifrån denna skadeliga källan. Om I därföre, Mine Herrar, hafwen någon fader-lig kärlek til Edra barn, och någon rättfint ömhet för deras wäl i framtiden, råder jag, at I för all ting ifrån förjta barndomen hållen dem, så mycket nödigt är, inne, och ej läm-nen dem tilfälle at tänka på et sjelfswäldigt löwande, mycket mindre i sjelfwa werket frihet därtill. Jag är ej däremot, at barnen skola hafwa sina leke- och springe-stunder; ty det bi-drager ganska mycket til hållsan, hårdar bättre kroppen, och upmuntrar mera sinnen; men jag wil endast, at ej mesta tiden skal lämnas hårtill, och barnen dymedelst wänjas wid sjelfswåd och lättja; jag wil, at föräldrarnes eller andre dygdälskandes ögon skola följa barnen i alt hwad de taga sig före, til at därigenom förekomma alt hwad skadeligt och min-dre dygdigt wara kan, samt at de föliakteligen aldeles icke släppas at för sig sjelf wandra utom hus; ty i annat fall kan-na de aldrig undwika de odygdigas sällskap. Zaktages det-ta, skolen I ej behöfwa klaga så mycket öfwer deris ostadig-het, skalkagtighet, tröghet, lättja och wårdslöshet; då skolen I och finna, at Edre Informatorer skola uträtta långt mera än nu sker. Wänner dem härdre småningom wid de i s:te §. omförmålte Studier, och skaffer Eder i tid en skickelig In-formator, som kan hafwa dem under ständig uppsigt, ty un-

dan

dan Edra ögon kunna de ofta smuga sig. Wid det 3 wäl-
 jen Eder Informatorer, är nödigt, at 3 förut gören E-
 der underrättade, om han är wäl inkommen i de studier
 Edart stånd kräfwet, och af mig finnas förut omrörde;
 hwilket är så mycket nödigare, som många studerande fin-
 nas, hwilka ej särdeles winlagt sig om andra wetenskaper,
 än blott de lärda språken, och torde hånda, något i Philo-
 sophien samt Theologien, och dock ofta, ehuru på sitt sätt
 lärde, äro ganska officieliga til barnens rätta handledan-
 de och underwisande. Det wore ej otienligt, om föräldrar-
 ne, et par gånger om året, wille låta Informatorn uti
 sin och någre kände Mäns närvaro förhöra barnen uti det
 de läsit; ty då kunde man blifwa underrättad om Infor-
 matorns flit och barnens framsteg; men förnämsta nyttan
 wore den, at man då kunde rådgöra om barnens studier,
 hwarmedelst alt misförstånd och alt klander på Informatorns
 underwisning, hwilket ej sällan händer, kunde förekom-
 mas. Informatorn borde ock, wid samma tilfälle, wisa
 på hwad sätt han informerat uti hwar wetenskap; ty då
 kunde man i wänlighet rätta honom, i fall det skulle be-
 höfwas. När en Informator träder ifrån sin Condition,
 och Föräldrarne äro sinnade, at taga en annan i stället,
 är nödigt, at den astrådande antingen skrifteligen gifwer til
 kända, hwad disciplarne läsit, hwad underwisnings-sätt
 han brukat, m. m. eller ock munteligen underrättar den
 tiltrådande därom. Härigenom kunde mycken oreda unde-
 wikas; ty det händer ofta, at det som den ena lärt,
 förkastar den andra, alt af okunnighet om orsakerna. Til
 slut wil jag recommendera för alla Föräldrar och Infor-
 matorer, *Doktor RAMBACHS* Underwisning om Föräl-
 drars och *Informators* plikt wid barna upfostran,
 samt *LOCKES* Tankar om ungdomens upfostring,
 twänne böcker, som innehålla många nyttiga och nödi-
 ga

ga lärdomar. Därjämte förtjenar af en Informator läsas
 N:o 4 af *Commiss. KRYGERS Tankar* wid lediga stun-
 der, Första Delen, Om en *Informators* egenskaper och
 skyldigheter.

§. 16.

Fag borde äfwen nämna något om *Scholorne* i Öster-
 botn. Där finnas *Padagogier* och *Trivial-Scho-*
lor, men ej något *Gymnasium*; skada nog. Hvad
Padagogierne beträffar, läres uti dem *Christendomen*, *skrif-*
twande, litet *räkande*, och uti *Geographien* hinnes en gånge
 sållan längre, än at känna *Rikens Hufvudstäder*. Den
 ädla *Grammatican*, hwilken, den hos allmänheten ännu här
 skande inbillning, tillägnat et otroligt värde, och en framför
 vetenskaperne på förståndet mest arbetande kraft, prälar här
 i det mesta; hwilken och läres så grundeligen, at gånge
 kan läsa utantill nästan hwar enda rad; hinnes han så långt,
 at han kan *resolvera* et ord, eller *stafwa* något ur de bru-
 keliga *Colloquiis*, hålla föräldrarne honom för fullärd, så
 at man tror honom nu kunna med nytta och beröm läsa
 na samma läro-säte. Det besynnerligaste är, at båtsmåns
 och annat fattigt folks barn upförelsas med *Grammatican*,
 lika som skulle de med tiden behöfwa henne wid sin sjöfart
 och åkerbruk. Wore det icke tusende gånger nyttigare, at
 de i des ställe finge färdigt öfwa sig i *skrifwande* och *räk-*
ande, samt sin *Christendom*? Föräldrarne sjelfwe äro äf-
 wen til en del skulden härtill; ty större delen hålla före, at
 deras barn äro så länge oskicklige til någon handtering, til
 des de et par års tid blifwit uti en *latinsk Schola* ten-
 gade

gade ät lära det, som de äro nödsakade at strax därpå för-
gäta.

Ät uti våra *Trivial-Scholor*, hwilka äro tvåänne, we-
tenskaperne ej uti alt drifwas som de borde, och Fädernes-
landets nytta kräfwer, röjer sig beklageligen så snart man
efterfinnar, på hwad sätt Lärarena här informerat, och ännu
torde informera. Ungdomen har lärt i dessa Scholor,
at minnas och härma hwad de höra, men ganska litet af
förnuftigt tänka; man söker här nästan endast at öfwerläs-
sa minnet, men försummar at skärpa estertanken; disci-
plarne måste så länge arbeta med språken, til des de
förgäta sig sjelfwa, och hwarmed de med tiden skola söka
sin föda. Alla läras til Präster; fast detta Stånd utgör
den minsta del af samhället. Hwad personer af andra stånd
och wilkor böra i synnerhet undervisas uti, det frågas ej så
noga efter, därför går man här ock förbi *Mathematiquen*,
Arithmetiquen, *Physiquen*, *Natural - Historien* och *Oecono-*
mien. Fäderneslandets *Historie*, som är den förnämsta,
lämnas nästan aldeles; ej heller bekymrar man sig stort
därom, at disciplarne må lära sig skrifwa en tömmeliga ren
och sammanhängande *Swenska*; kunna de allenast inmånga
en *Latinsk* glosa, och bryta sig genom en medelmåttig *Au-*
stor, tycker mången Lärare at det är alt nog. Här af ses
klarligen, at om allmänheten skal af dessa Scholor hafwa
all den nytta, som de werkeligen kunna och böra skaffa,
är nödigt, at någon ändring, (om hwars snara företagane
de wår Nådige Öfwerhets högstbeprefeliga och öma omsorg
om *Informations - verkets* förbättring, gör ock aldeles försä-
krade) sker, så wäl uti en del wetenskaper här drifwas,
som ock uti det här wanliga läro-sättet; at wissa weten-
skaper lämnas til de mognare ären, och andra tjenligare i
de yngre i deras ställe läras; at utwälda böcker i hwar

wetenskap föreskrifwas ungdomen at läsa, och alla mindre dugeliga af de gamla utundstras, o. s. w. Till detta som anfördt är, kan ännu med skäl fogas den klagan, hwilken den namnkunnige Doctor RAMBACH gör (a) när han sig sålunda uttrar: "Lärosättet i Scholorne är gemenligen så beskaffadt, at det ej annat kan, än hindra en rätt bar-
na upfostran. Man har intet tolamod, man utskiljer icke sinnens skilighet, man pålägger alla lika syflor, man betungar minnet för mycket, förståndets upbrukande försummas, och man lämnar barnen antingen alt sjelfswäld, eller handterar de swaga sinnen för hårdt." Ehuru billig denna klagan är, har dock den obilliga högaktning, som nog allmänt hyses för våra förfäders wälmenta inrättningar, ej ännu tilstade all nödwändig ändring wid dessa våra allmänna lärohus. At jag därför och må yttra mig något om förbättrings-sättet wid dessa Scholor, tror jag, at allmänheten då skalle af de samma hafwa en merkelig nytta, om vår Nådige Öfwerhet wille wid dem underhålla så många Lärare, (alla försedde med instructioner huru de sin flitiga läsning riktigt böra inrätta,) at utom de wetenskaper wid dem nu drifwas, äfwen Mathematiquen, Arithmetiquen, Physiquen, Mechaniquen, Natural-Historien och Oeconomien kunde skötas, då hwar och en Lärare finge sina wisa wetenskaper. Föräldrarne borde ej heller skicka sina barn til dem så råa som nu sker, ty wid Scholorne kunna begynnare, hwilka ständigt behöfwa muntelig undervisning, ej så tydligt och med den nytta undrawas, som af en privat Informator, utan låta dem förut inhämta grunder

(a) Utfr sin undervisning om Föräldrars m. m. plikt wid barna upfostran, Inledningen s. 19.

derne uti de nödvändigaste språk och wetenskaper. Nyttan af en sådan ändring wore den, at Lärarena ej behöfde selsätta sig med några enfaldiga saker och för begynnare nödiga grunder, utan ständigt arbeta med wetenskaperna, hwar och en med de honom tilldelta; och i det ställe, at alla underwisas nu til Präster, kunde personer af alla stånd och wilkor wid dem tilredas, och dels strax kring landet spridas, dels ock affändas til Academierne.

§. 19.

Detta mitt arbete underställer jag nu hwar orwådug Läsares billiga granskning. Jag tillstår gerna, at det saknar den styrcka, hwarmed et så wigtigt ämne bordt utföras; dock betager detta ej mig alt hopp om arbetets nytta; jag tror, at det åtminstone kan gifwa eftertänksamt folk anledning, til at med större upmärksamhet, än til detta skedt, anse denna mycket betydande sak, och däraf drifwas til större försigtighet och warsamhet, samt en lyckeligare penna tilfälle, at, til allmänhetens nöje och nytta, upfylla hwad häruti kan brista. Tycker du, min Läsare, at jag på några ställen brukar för mycken frihet och någon satyrisk skrifart, så bör du weta, at jag ej allenast wil underrätta, utan ock tillika efter min ringa förmåga roa dig. Det är ju wist, at alla lärdomar, som innehålla idel torra föreställningar, och alla sanningar, som ej understundom inblanda några behageliga infall, äro efter denna tidens läckra smak mycket stråfwä och obehageliga; då däremot artiga och wäl träffade infällen, lika som angenäma krydder, gifwa arbetet en högre smak. Därföre har ock jag winlagt mig därom, at klåda dessa mina enfaldiga tankar

E 2

uti

utt någon behagelig drägt; men huru lycklig jag häruti
 varit, det underställer jag dig, min Läsare, at billigt dö-
 ma om. Kan jag med all min möda och kostnad skaffa
 någon nytta, skal det wara mig en ofkattbar sågnad; då
 har jag ej arbetat förgäfves. Men skulle jag häruti ej win-
 na min önskan, är jag likwål nögd; jag har ju som en
 redligsinnad landsman, efter min förmåga, sökt
 tjena min Fosterbygd.

Gudi Allena Åran.

